

УДК 343.985

В. І. Воронін
здобувач

Національної академії внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ,
УЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ**

Постановка проблеми. Як цілком слушно відмічає М. А. Погорецький, успішність розкриття, розслідування та судового розгляду будь-якого кримінального правопорушення багато в чому залежить від правильного професійного процесуального оформлення його початку, а також виконання завдань кримінального провадження, які властиві цьому етапу [1, с. 93]. У зв'язку з чим вважаємо, що ефективність досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, на пряму залежить від обрання правильної лінії поведінки слідчим, прокурором одразу з моменту початку такого розслідування.

Аналіз останніх досліджень. Питання періодизації досудового розслідування в цілому та початку досудового розслідування зокрема неодноразово досліджували в своїх працях такі вчені, як Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, О. Н. Колесниченко, В. П. Колмаков, В. О. Малярова, Г. В. Москаленко, В. О. Образцов, О. В. Одерій, О. В. Пчеліна, М. В. Салтевський, Р. Л. Степанюк, В. Г. Танасевич, В. В. Тіщенко, О. О. Хмиров, С. Н. Чурилов, В. І. Шиканов, А. В. Шмонін, Б. В. Щур, М. П. Яблоков та інші. Однак, значна кількість питань і по сьогодні залишаються спірними, а то й невирішеними взагалі. Зокрема, відсутні комплексні дослідження стосовно визначення особливостей початку досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв. Тому метою представленого дослідження є висвітлення особливостей початку досудового розслідування по вказаній категорії кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Підстави та порядок початку досудового розслідування закріплені в положеннях ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) «Початок досудового розслідування». Зокрема, в ч. 1 цієї статті зазначається, що слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з момен-

ту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування [2].

З вищевказаного помітно, що підставами до початку досудового розслідування є обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Такими обставинами є ознаки кримінального правопорушення та ознаки складу такого правопорушення. Для початку досудового розслідування достатньою є мінімально необхідна кількість таких ознак: суспільна небезпечність і протиправність (ознаки правопорушення) та об'єкт і об'єктивна сторона (ознаки складу правопорушення) [3, с. 90; 4, с. 264].

Окрім того, в ч. ч. 2 і 3 ст. 214 КПК України визначається, що досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду [2]. Тобто єдиною слідчою (розшуковою) дією, яку вправі проводити слідчий до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, є такий різновид слідчого огляду як огляд місця події. Зокрема, таке проведення огляду місця події є характерним для початку досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв. Відповідно проведення огляду місця події, а також опитування осіб на місці події та поблизу нього є засобами зі збирання інформації, яка вказує на наявність в події, що трапилася, ознак кримінального провадження. Іншими словами, вказані дії є підготовкою відомостей для їх внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а значить відкриття кримінального провадження.

Зазначене вище вказує, що з моменту виявлення ознак кримінального правопорушення, зокрема умисного вбивства, вчиненого на замовлення з використанням вибухових пристроїв, і до внесення відомостей про них до Єдиного реєстру до-

судового розслідування слідчий уповноважений проводити дії, на перевірку отриманої ним інформації про імовірний злочин. Указане в свою чергу дозволяє відзначити, що вказані дії здійснюються в чітко визначених часових проміжках, переслідують конкретні тактичні завдання та дозволяють згодом правильно обрати напрям розслідування. У цьому контексті варто вести мову про окремих етап розслідування та його особливості.

Зокрема, як зазначає Г. В. Москаленко, поділ розслідування на етапи з виділенням відповідних типових слідчих ситуацій, стратегічних і тактичних завдань та засобів їх вирішення дозволяє особі, котра провадить досудове розслідування, застосовувати ефективні методи і засоби як з організації та управління розслідуванням, так і до процесу виявлення, обробки та використання доказової інформації [5, с. 4-5]. При цьому, як указує Р. Л. Степанюк, під час етапізації розслідування можливе використання як «процесуального», так і «непроцесуального» підходів до виокремлення початкового і наступного (подальшого і заключного) етапів розслідування. Також новим для криміналістики є етап відкриття кримінального провадження [6, с. 241-242]. Наведене твердження потребує уточнення в тій частині, що змішаний (подвійний) критерій поділу процесу розслідування на певні проміжки повинен застосовуватися не тільки для розмежування початкового й наступного етапу, а й першого етапу – відкриття кримінального провадження.

Разом із тим, варто відмітити, що в кримінальній процесуальній правовій науці прийнято застосовувати термін «початок досудового розслідування» для позначення стадії відкриття кримінального провадження. У зв'язку з цим вважаємо доречнішим використовувати вказаний термін і в криміналістичній методиці для позначення першого етапу розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв. Це, на нашу думку, позбавить змішування понять, їх неправильного розуміння, що в свою чергу призводить до плутанини. Остання, як результат, замість ефективного досудового розслідування породжує труднощі через неправильне розуміння запропонованих науковцями методичних рекомендацій з розслідування кримінальних правопорушень певного виду (групи) і відповідно неправильне їх практичне застосування працівниками правоохоронних органів. Як приклад, можуть помилково ототожнюватися початок досудового розслідування та початковий етап досудового розслідування. Тому вбачається, що уніфікація термінології кримінального процесу та криміналістики для позначення відкриття кримінального провадження позитивно вплине на розвиток як теоретичних, так і практичних напрацювань у частині формування окремих криміналістичних ме-

тодик, зокрема й умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв.

Зокрема, О. І. Ревенко під час визначення особливостей початку досудового розслідування незаконного видобування вугілля вказує, що діяльність щодо початку провадження досудового розслідування є самостійним провадженням в системі досудового розслідування, яке розпочинається з моменту отримання інформації про кримінальне правопорушення і триває до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань [4, с. 267]. Тобто визначаються межі вказаного етапу розслідування злочинів.

У свою чергу В. В. Вапнярчук відзначає, що особливості процесуального порядку досудового розслідування регламентується не тільки КПК України, а й підзаконними нормативними актами. Серед останніх науковець називає Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затверджене наказом Генеральної прокуратури України № 139 від 06.04.2016; Інструкцію про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затверджену наказом Міністерства внутрішніх справ України № 1377 від 06.11.2015; Інструкцію про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, затверджену наказом Центрального управління Служби безпеки України № 515 від 16.11.2012; Порядок прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчиненні кримінальні правопорушення та інші події, затверджений наказом Міністерства юстиції України № 254/5 від 02.02.2017 [7-10; 11, с. 112].

Зокрема, згідно з положеннями вказаних підзаконних нормативно-правових актів джерелом інформації про вчинені кримінальні правопорушення та інші події є: 1) заяви і повідомлення осіб, які надходять до органу поліції, особи, уповноваженої здійснювати досудове розслідування, або службової особи, уповноваженої на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення; 2) самостійно виявлені слідчим або іншою посадовою особою органу поліції з будь-якого джерела обставини кримінального правопорушення; 3) повідомлення осіб, які затримали підозрювану особу при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення або безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні; 4) інше [8].

При цьому потрібно розрізняти такі дії, як прийняття заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, реєстрація їх у відом-

чих обліках та реєстрація в ЄРДР. Перші дві дії, як зазначає В. В. Вапнярчук, за своєю сутністю є такими, якими починається кримінальна процесуальна діяльність (починається етап (стадія) початку досудового розслідування), адже відповідно до п. 8 розділу 3 Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події саме реєстрація заяви чи повідомлення у журналі єдиного обліку є датою їх подання [8]. Що ж стосується реєстрації у Єдиному реєстрі досудових розслідувань, то це дія, якою закінчується етап (стадія) початку досудового розслідування [11, с. 112].

На етапі початку досудового розслідування відбувається доповнення вихідної інформації про подію кримінального правопорушення для того, щоб чіткіше відтворити «картину події, що трапилася» й визначити початкові напрями розслідування [12, с. 92]. Говорячи про початок досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, то на цьому етапі відбувається виявлення ознак вказаного виду кримінальних правопорушень шляхом збирання криміналістично значущої інформації, яка насамперед дозволить здійснити попередню правову кваліфікацію протиправних діянь, тим самим визначивши вектор досудового розслідування.

Початок досудового розслідування досліджуваної категорії злочинів у переважній кількості випадків відбувається на підставі надходження до правоохоронних органів повідомлень про кримінальний вибух чи замах на нього (91,5%), значно рідше в результаті самостійного виявлення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про підготовку до вчинення умисного вбивства на замовлення з використанням вибухових пристроїв (8,5%).

Що ж стосується особливостей початку досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, то вони полягають у тому, що слідчий обмежений у виборі засобів для перевірки отриманої інформації. Це може бути виключно одна слідча (розшукова) дія – огляд місця події, а також непроцесуальні дії, зокрема такі як пошук очевидців події та відібрання у них пояснень, перевірка наявності технічних засобів фіксації в районі вибуху та прилеглий до нього території, організація пошуку злочинців по гарячим слідам, розсилання орієнтувань до сусідніх територіальних підрозділів Національної поліції. Указані дії проводяться з метою збору інформації про подію злочину й наявність в ній ознак складу вбивства, постраждалих і причетних до неї осіб, а також для встановлення очевидців та інших поінформованих про обставини скоєного осіб. При цьому під

час їх проведення слідчий може робити умовиводи щодо способу вчинення злочину, особи злочинця та жертви. Тобто попередньо можуть висуватися версії, які дозволять обрати вірне спрямування досудового розслідування, забезпечать з'ясування всіх обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні та мають значення для встановлення істини.

Висновки. Отже, початок досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, розпочинається з моменту виявлення ознак вказаного кримінального правопорушення і триває до внесення відомостей про них до Єдиного реєстру досудового розслідування. На цьому етапі відбувається виявлення ознак вказаного виду кримінальних правопорушень шляхом збирання криміналістично значущої інформації, яка дозволяє здійснити попередню правову кваліфікацію протиправних діянь і визначає напрям досудового розслідування.

Література

1. Погорецький М. А. Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 93-103.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
3. Лобойко Л. М. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 87-92.
4. Ревенко О. І. Особливості початку досудового розслідування незаконного видобування вугілля. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 4. С. 263-267.
5. Москаленко Г. В. Етапи розслідування злочинів: криміналістичний аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2013. 207 с.
6. Степанюк Р. Л. Проблеми розвитку криміналістичної методики в умовах реформування кримінальної юстиції України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 1 (12). С. 236-245.
7. Про затвердження Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення: наказ Центрального управління Служби безпеки України від 16.11.2012 № 515, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 04.12.2012 за № 2022/22334. *Офіційний вісник України*. 2012. № 96. Стор. 140. Стаття 3894. Код акта 64866/2012.
8. Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 № 1377, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 01.12.2015 за № 1498/27943. *Офіційний вісник України*. 2015. № 99. Стор. 236. Стаття 3406. Код акта 79799/2015.
9. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: наказ Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 № 139, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05.05.2016 за № 680/28810. *Офіційний вісник*

України. 2016. № 46. Стор. 48. Стаття 1674. Код акта 82148/2016.

10. Про затвердження Порядку прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: наказ Міністерства юстиції України від 02.02.2017 № 254/5, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 02.02.2017 за № 140/30008. *Офіційний вісник України*. 2017. № 11. Стор. 66. Стаття 331. Код акта 84833/2017.

11. Вапнярчук В. В. Щодо окремих питань підсудності, допустимості доказів та початку досудового розслідування. *Право та державне управління*. 2017. № 1 (26). С. 107-115.

12. Перлін В. С. Методика розслідування самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Х., 2018. 264 с.

Анотація

Воронін В. І. Особливості початку досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв. – Стаття.

У статті акцентується увага на важливості виокремлення початку досудового розслідування як етапу розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв. Визначаються межі, значення та особливості початку досудового розслідування вказаних злочинів.

Ключові слова: початок досудового розслідування, етап розслідування, умисне вбивство, вчинене на замовлення з використанням вибухових пристроїв.

Аннотация

Воронин В. И. Особенности начала досудебного расследования умышленных убийств, совершенных по заказу с использованием взрывных устройств. – Статья.

В статье акцентируется внимание на важности выделения начала досудебного расследования как этапа расследования умышленных убийств, совершенных по заказу с использованием взрывных устройств. Определяются границы, значение и особенности начала досудебного расследования указанных преступлений.

Ключевые слова: начало досудебного расследования, этап расследования, умышленное убийство,

совершенное по заказу с использованием взрывных устройств.

Summary

Voronin V. I. Features of the beginning of pre-trial investigation of intentional assassinations made to order using explosive devices. – Article.

In this article, we focused on the importance of distinguishing the beginning of pre-trial investigation as a stage of investigation of deliberate murders committed on orders using explosive devices. The limits, significance and features of the beginning of pre-trial investigation of the specified crimes are determined. Among the features of the launch of a pre-trial investigation of deliberate killings committed on orders using explosive devices, it has been pointed out that the investigator is limited in the choice of means to verify the information received. There may be only one investigative (wanted) action - an overview of the place of the event, as well as non-procedural actions, such as the search for eyewitnesses of the event and the selection of explanations for them, verification of the availability of fixing hardware in the area of the explosion and the territory adjacent to it, the organization of the search for offenders hot pursuit, dispatching orientations to the neighboring territorial units of the National Police. The indicated actions are carried out in order to collect information about the crime event and its presence in the killing, victims and persons involved, as well as to establish eyewitnesses and other knowledge about the circumstances of the perpetrators. At the same time during their conduct the investigator can make inferences about the method of committing a crime, the person of the offender and the victim. That is, versions that can choose the correct direction of pre-trial investigation can be pre-arranged, they will provide an explanation of all circumstances which are subject to proof in criminal proceedings and of importance for the establishment of the truth. At this stage, the signs of the specified type of criminal offenses are detected by collecting criminally relevant information, which allows for the preliminary legal qualification of unlawful acts and determines the direction of pre-trial investigation.

Key words: start of pre-trial investigation, investigation stage, deliberate murder, commissioned by explosive devices.